Jüdische Pester Zeitung.

יידישע פעסטער צייטונג

דיעזעס בלאטט ערשיינט
דריימאל וואכענטליך
מאנאג, מיטוואך אונד פרייטאג
אונד קאסטט
פיר עסטערריכ-אונגארן
גאנציעהריג 10 גולד. — קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולד. — קר. ע. וו.
פיערטעליעהר 2 גולד. 50 קר. ע. וו.
פיר׳ס אויסלאנד
גאנציעהריג 11 גולד. — קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולד. 50 קר. ע. וו.
פיערטעליעהר 2 גולד. 75 קר. ע. וו.

אויף דיעזע צייטונג קאנן מאן
עדנום מאג
מ ר ע נ ו ם ע ר י ר ן
אונד דער פרענטפראצ׳ אנס-פרעמד
בעגינגס מיט דעם עסטאנט דעם
עיסטען בלאטטעס.
דיא רעדאקציאן בעפינדעט
זיך אין
פ ע ס ט
וואימצנער בולוואר נום. 29,
וואהין מאן אויך דיא פרענטפראצ׳-
אנס-גלדער צו זענדען בעליעבט.

Nr. 23, פינפצעהנטער יאהרגאנג פעסט, מיטטוואך יד אדר א׳ ה׳תרמ״ג. Pest, den 21. Feber 1883.

פרעסס-פרייהייט.

מיט דעם זאמנסט בעליעבטען וואהרט פרייהייט ווירד זעהר פיעל מ׳סבריוך געטריעבען. ניכט יעדע פרייהייט איזט זאיאהל דעם שטאאטע אלס דעם אינצעלנען מענשען נישצליך. זא ווירד בייספיעלס-ווייז אין דען פרייססען שטאאטען דען עלטערן קינע פרייהייט איבער דען אינטערריכט איהרער קינדער געוועהרט. עס דארף יין פאטער זאגען: „מיר בלייבט עס פריא. מיין קינד יא אדער ניכט אונטערריכטען בעי לאססען. נעגען איינע זאלכע פרייהייט ניכט עס זאגאר איינען שול-צוואנג. יעל-כע בעגייסטערונג בראכטע מאן בזהער דען בע-גריפפ „נעדאנקען-פרייהייט, שפרעך-אונד פרעסס-פרייהייט“ ענטגעגען! — נור דען שטאאט הערט מאן פיר דען ליבעראלען אונד פרייזינניגען, אין דעם מאן פריא דענקען, פריא שפרעכען, פריא שריייבען אונד פריא דרוקען קאننען. — יא, דאס ווערע גאנץ ריכ-טיג, ווענן אללע מענשען, דיא פריא דענקען דור-פען, אויך ר י כ ט יג דענקען ווירדען; ווענן מאן אבער זיינע אירטהימער פריא איסשפרעכען, גיעדערשריייבען אונד נאך דאצו דרוקען דארף דאנן שארעט דיעזע פרייהייט מעהר אלס זיא גשטאט דענן אירטהימער זונד לידער ליבטער אנשטע-קענד אלס דיא וואהרהייט. דאהער וואר שאן צו איינער צייט, זעלבסט אין דען פרייזינניגסטען שטאאטען, איינע קאממיססיאן פאן גלעלערטען אונד ריכטיג דענקענדען מענגערן איינגעזעטצט, וועלכע דיא צו דרוקענדען שריפטען צוערסט אובער-פרייפען מוסטען, אם צו זעהן, אב דיא דער אפ-פענטליכקייט איבערגעבען ווערדען קאننען.

אין קיינעס שטאאטע דער וועלט דערפיר אי-נע זאלך איסטארדענטליכע פרעסס פרייהייט וויא אין אונגארן. דער דארף אללעס געשריעבען אונד גדרוקט ווערדען, זעלבסט דאס וואס צום שאדען אונד צור אירעפהרונג דעם פאלקעס איזט. זא דירפען „פינגענטלעגענע“ אונד „יעסט-אונגאריישע גרענצבאטע“ מאנטגעליר איהרען לעזערן דיא גראפ-ליכסטען שמפפארטיקעל נעגען דיא „יידען איפט-שען, אהנע דאס זיך דיא רעגיערונג דאריים קימטע. פאן צייט צו צייט ערשיינען איין ביכער מיט איסצענען אוים דאהלינגס „יידענפיינדליכעס ביכע „תלמוד יודע“. וויא ניכט נור נעגען דיא יידען זאנ-דערן אויך נעגען איהרע הייליגע לעהרע, נעגען דען „תלמוד“, לאזגעשמפפט ווירד. — איזט נון איינע זאלכע פרעסס-פרייהייט ניכט פיעל שעדליכער אלס נישצליך? —

פרייליך ווירד דא מאנכער פריידענקער איינ-ווענדען: „עבען דיעזע פרעסס-פרייהייט טראגט צור געגענזייטיגען איינסלערונג אונד פערשטענדיגונג בייא. ווענן אן איינער דרוקשריפט איבער יידען אונד „תלמוד“ געשמפפט ווירד, זא איזט דיעזער שמפפ ענטוועדער אין גערעכטער אדער אין אונגערעכטער. איזט ער גערעכט, וואהרהייט אללד מאן איהן פערבייטען; איזט ער אין אונגערעכטער, דא ששעהט עס יא אנדערערזייטס אויך יעדעס פרייא. דיא אונגע-רעכטיגקייט דעסזעלבען נאכצו-ווייזען אונד דען אנגרייפער צו דערזעלבען!

יא, דיעס איזט גאנץ ריכטיג; אבער דיא שלעכטע וועלט, וועלכע פאן דען מענשען עהער באזעס אלס נוטעס דענקט, גלייבט עהער דער אנ-שולדיגונג, אלס דער פערטהיידיגונג, בעזאנדערס איבער דען פערהאסטען הארט מאן ליעבער דיא אנ-קלאגען, אלס דעסען פערטהיידיגונג. ראהלינגס „תלמוד-יודע“, וועלכער פאלל דער אבשייליכסטען ערלאנגענען אנגראנגען נעגען יידען אונד יידענטהום איזט, איזט בעריים אין פיעלען אויפלאגען ערשיי-נען אונד צו 10,000 עקסעמפלארען אבגעזעטצט „יארדען“. „יידענטום“ דיא „ערדע דעם האכגעלעהר-טען דעליטס אין יעלבען יעגע אבשייליכען קלא-גען נעגען דאס יידענטהום ווידערלעגט ווארדען, „יעגע אבגעהמער פינדען, יא״ם? דער יודע דענקט זיך: איך בריינג זאלכע „ערדע“ נעגען ראהלינג ניכט. דא איך דאך זעלבער דיא לעגענהאפטיגקייט דיעזעס „יידענפיינדליכעס“ רעגנגען! — אונד דען בריים-טען, „וועלכע מיסטעמס מיינע בעזאנדערע פארליע-בע פיר דיא יידען דאבען, איזט יא „יידענפאלס דיא יידען-בעשיסמפפט אונטערעסמאנטער אלס דיא יידען-פערטהיידיגונג.

אם פרייאט-לעבען איזט עס עבענפאללס זא, „ווענן אין דער צייטונג איינע פרייאט-פערזאן „פער-ריסמען“ ווירד אונדעם מאן נעגען דיעזעלבע אללע מאגליכען לעגען ערדסמעט, וויא זיא זיך אויף איינע אינדעדיל בע „ייזע בערדסמעט, וויא זיא צו דיעזער אדער „יענער ערדענשטעללע געקאממען אז״ וו״ — דא גריפפען אללע לעזער מיט גינערדע נאך זאלכען שמפפארטיקען אונד אנשולדיגונגען. אונד איזט איינמאל איינע זאלכע בעשולדיגונג אין דיא אפפענטליכקייט געדרונגען דא קאנן דער בעשול-דיגטע מיינדמאל דיא לעגענהאפטיגקייט דערזעל-בען נאכ״ווייזען מאן גלייכט אדם ניכט. יא מאן דארף אין ניכט. אין אר״טיקעל אין וועלכעס יע-מאנד פערטהיידיגט אדער נאר געלאבט ווירד, ווירד ניכט גערינג געלעזען.

דיא מ״סטען דיעזעגען „ווייט-בלעטטער“ זינד אנש״סעמ״ש. אם פרייססען איזט דער „ווייט — פעלעס וואס אין פאליטישען צייטונגען ניכט שטעהען דארף. נאכן אין איינעס ווייט-בלאטטע פריא געבראכט ווארדען. דא אבער דיא אנש״-סעמ״שען „ענד „ווייט האבען, זא ברינגען זיא נאנץ גינסט-רומע דינגע אונד בילדער, וואמיט דיא אבשלאבטונג דער בריסטען דורך דיא יודען אונד דעראכטונגס מעדערעס איינגעדריקט ווירד. דאס דומעמ פארד לעזיט עס איינ גלייבט עס. דער זאמען דעס „יידענהאססעס איזט אינסגעשריי-ווט אונד טראגט באזע פרייסט. „וועלכע דאנן שייער צו פערטלעגען זינד. אלזא ביא אלל דען פרייהייטען, דיא ווייר אין דעם פרייען קאנשטטיציא-נעללען אינגארן האבען, ווירדען ווייר דאך דיא איינ-שרענקונג דער שעדליכען פרעסס-פרייהייט ווינשען! דיא געשיכטע מיט ראהלינגס „תלמוד-יודע“ איזט ניכט נייא; אללעס איזט שאן דא געוועזען! דיא געשיכטע מיט פפפפפערקארן, „וועלכער דיא פער-ברענגונג דעם תלמוד בעווירקען „אללטע איזט אינזערען לעזערן בעריים אים אינזערער הייסטא-רישען ערצעהלונג „רעטטונג דער יודען“ בעקאננט. זא „ווייסען נון „וועלכעס עגדע פפפפערקארן איינגענאממען: — נאך פפפפערקארן איזט דער פראטעסטאנטישע פראפפסאר דער אריינמאל-שען שפראכען, „אהאנן אנדרעאס איזענמענגער, נעגען יודען אונד תלמוד איינגעטרעטען. ער וואר יא אים העברעאישען זעהר געלעהרט אונד זוכטע דיא געזעללשאפט געלעהרטער יודען, „וועלכען ער פארגעלאגען, דאס ער זיך צום יודענטהומע בעקעה-רען אונד דאהער דיא יידישען לעהרען קענגען וואללל. דיעזער פראפפסאר איזענמענגער שריעב נון איין בוך אונטער דעם טיטעל: „ענטדעקטעס יודענטהום“, וויא ער אללע קלאגען, דיא ער נעגען דיא יודען אונד דאס יודענטהום פארברענגען קאننע.

טע, איפצעזדלטע. ער שריעב דא, דאס דיא יודע דאס גאנצע כריסטענטהום פעראכטען, פערשפאט-טען אונד פערפלוכען, צוטרטע שטעללען אוים דעם „תלמוד“ אלס בעווייזע, דאס דעם יודען ניכט ערלייבט זיא אייגען כריסטען אוים איינער לעבענסגעפאהר צו רעטטען, דאס דיא ראבבינ-שען געזעטצע בעפעהרען, כריסטען אומס לעבען צו ברינגען; ער שפריכט דא פאן ברוننען-פערגיפ-טונגען, פאן כריסטען-קינדער-ערמארדונגען אז״ו״ו״, — דאס ווער נאך אים אהרע 1700.

אונד זעהט! זעלבסט צו יענער צייט דער שרעקליכסטען „יידענפערפאלגונגען האטטע מאן דיעזעס יידענפרעססער איינמענגער. דיא פערבריי-טונג זיינעס יידענגרעססינגען ווערקעס פערבאטען, יא, דער קאיזער פאן עסטערריך, לעאפאלד I. וועלכער דיא יודען אוים עסטערריך פערטריעבען האטטע, וואר עס זעלבער, וועלכער דיא פערבריי-טונג דער איזענמענגערישען ווערקע פערהינדערטע. דיא 2000 בעריים געדרוקטען עקסעמפלארע דיע-זעס ווערקעס וואורדען קאנפיסצירט אונד אונטער שלאם אונד ריגעל געבראכט, דאמיט זיא ניעמאנד צו לעזען בעקאממע. קאיזער לעאפאלד זאגטע אין זיינעס ערלאססס, דאס דיא פעראפפענטליכונג דיע-זעס אין דייטשער שפראכע געשריעבענען ווערקעס צום מארדע אונד צום טאדשלאגע נעגען דיא יודען רייצען ווירדע.

איזענמענגער, וועלכער זיינע גאנצע באאער-שאפט איזט דיא דרוקקאסטען זיינעס ווערקעס איסגעגעבען אונד זאגאר נאך פיעלע שולדען מאכטע, וואסטע זיך אין זיינער פערצווייפלונג ניכט צו העלפען; ער קאם דאהער צו דען יודען קריע-בענד אונד ביטטערט, מאן מאגע איהם עדער געבען, אונד ער וואללע אללבער זיין ווערק פערניכטען. דיא יודען וואללטען אבער איהרעם פיינדע קיין געלד אין דען קאפפ ווערפען — אונד זא שטארב איזענמענגער אים שאנדע אונד פערצווייפלונג.

אונד דאך! נעראדע אוים דיעזעס איזענמענ-גערישען בוכע האט ראהלינג זיינען „תלמוד-יודען“ צוזאממענגעשטעללט. וואס מאן אלזא פאר 1 יאהרען, צור צייט דעס נראפפטען יודענהאססעס, צו שרייבען גענען דיא יודען פערבאטען, האט מאן הייטע ערלייבט! —

דיא ערבען דעס פערשטארבענען איזענמענ-גער ווענדעטען זיך דאמאלס אן דען ערסטען קאנג פאן פרייסען, פריעדריך I. דיעזער פרייסישע קאנג פערווענדעטע זיך בייم עסטערריכישען קאיזער לעאפאלד. דאס ער דיא מיט בעשלאג בעלעגטען איזענמענגערישען בוכער דען ערבען איזענמענ-גערס ווידער אויספאלגע. קאנג פריעדריך שריעב דא דעם קאיזער לעאפאלד: „דאס איזענמענגער זיין גאנצעס פערמאגען אין דיעזעס בוך געשטעקט אונד זיך דורך דאס קאיזערליכע פערבאט צו מאנדע געקרענקט. דאס בוך איזט צור פערהערליכונג דעס כריסטענטהומס אונד צור ווידערלעגונג דער יידישען אירטהימער געשריעבען; דיא יודען דר-פען אלזא אויף דען קאיזער ניכט זא פיעל איינפלוס האבען, אם דיא פערבריטונג דיעזעס בוכעס צו פערהינדערן!“ — מראפט דיעזעס שרייבענס דעס קאننגס פריעדריך ליעס קאיזער לעאפאלד דיע-זע איזענמענגערישען ווערקע דאך ניכט הערויסגעבען, קאנג פריעדריך ווענדעטע זיך אין דיעזער אבע-לעגענהייט נאך דעם מאדע דעס קאיזערס לעאפ-פאלד I. אן קאיזער יאזעף I. אבער אויך בייא דיעזעס קאיזער פאנד קאנג פריעדריך I. קיין

איינער יידן טריסטן. מאנן נעגען נוטע בעלאָהנונג זיך אן מינע אדרעססע אין טריעסט ווענדען. פיר דיא שטראַפאַלאַנקייט ווירד נאַראַנטירט, דא זיא אין ירושלים נאך טרקישען נעזעטצע פיר איהרע טהאַטען אין טריעסט ניכט בעשטראַפט ווערדען קאָننען."

פיער וואכען דאַרויף ערהיעלט ווירקליך דער טריעסטער אדוואָקאַט איننען בריעף אים ירשלים, אין וועלכעם יענע דרייא ראבבינער בעצייגטען, דאס זיא ווירקליך דיא אפעראציאן אונד קאָמפּלאַקאַציאן אן דעם יוننען בראן קאָننסטאַנטינאָפּעל האבען. אונד נון ריעטה דער אדוואָקאַט דער עליזע וואָלפּנער, יעטצע ערסט רעכט דעם יוننען בראן קאָننסטאַנטינאָפּעל מיט איننעם שקאַנדאַל-פּראָצעס צו דראָהען אונד פאַן אידם זאָ פיעל געלד אלס נור מאָגליך צו ערפּרעסען. דער בריעף דעם אדוואָקאַטען לוטעטע: איהר עדעלמוטה, איהרע וויننערוننגען דיא אننאַרמע דעם געלדעס, קאָننען איהننען איننמאל ניכטס נוטצען. דיא היראַטה דעם בראָאנס מיט דער בראָאנין איזט רעכטסגילטיג, אונד דא זיא קאַטהאָליקען זינד, זאָ איזט דיא עהע וועהרענד איהרעם לעבענס אונאויפלאָזבאר. דער בראָאן קאָننן זיך אלזאָ דירכאוס ניכט פאַן דער בראָאנין שיידען, אם זיא צו הייראַטהען! וועننן זיא זיך אלזאָ ווייזענד-מאל עדעלמוטהיג צייגען אונד דאס געלד דעם בראָאנס פּעראַכטען, זאָ האבען זיא הייעמיט ניכטס געוואننען. פאַלגען זיא מיننעם ראַטהען, נעהען זיא צום בראָאן, זאגען זיא איהם, דאס נון יענע דרייא ראבבינער געפאָנדען זינד, וועלכע דיא נאننצע גשכטע בעשטעטיגען, אונד וועننן ער עס צו קייننעם שקאַנדאַל-פּראָצעסע קאָממען לאַסען וואָללע. וואָביא איך דיא ריכטער דיא אָפּעראַציאָننגעשיכטע אונטערזוכען מיططען, זאָ וואָלל ער איהننען 200,000 גולדען גבען — אונד דאַמיט זיא ווייערער הייראַטהען דירפען, וואָלל ער אידننען אים געהייטען פאַר ראבבינערן איך איننען „שידע-בריעף" ערטדייען. — פּערשטהען זיא מיך, דען שיידע-בריעף מיט ער אידننען גבען, דענן זאָننסט דירפען זיא קייننען אנדערן הייראַטהען! זיא קאָننען אידם דיא פּערזיכערונג גבען דאס דיא ראבבינער דאס געהייטען ניכט ענטרעטען ווערדען. אבער אונטער 200,000 גולדען געשיעהט ניכטס!"

עליזע וואָלפּנער וואָللטע אבער דיא ראַכע פיר דיא איהר אننעטהאַטע שמאך אים אללעם געלד דער וועלט ניכט פאַللען לאַסען — אונד זיא האַטטע דען שקאַנדאַל-פּראָצעס געגען דען יוننען בראָאן אלפּרעד קאָننסטאַנטין אין בערלין אننעשטרעننט. וואס אننער דען אריסטאָקראַטען אننגעהייערעס איפזוהען ערעגטע.

אונד זיא קאָם נון דער שקאַנדאַל-פּראָצעסס פאַר דאס געשוואָרענע-גריכט צו בערלין. — וועننן דעם הייللען גننגעשטאַנדעס וואר דיא גערעכטס-פּערהאַנדלונג קייننע אָפּפענטליכע, זאָנדערן האַט אונטער פּערשלאָסسענען טהירען שטאַטטגעפונדען. דער בראָאן וואורדע פאַם געריכטס-אַרצט אינ-טערזוכט - אונד אלס דיעזער ווירקליך דיא בעשניידונג אן דעם בראָאן קאָننסטאַנטינאָפּעל, ערקלערטען דיא אننעשטאַנדען אינשטיממننג דען בראָאן אלס בעטריגער אונד פּערפּהרער — אונד טראַטצדעם דיא שוויצער אלס זודענ-פּיننדע בעקאַننט זינד, זאָ פּערורטהיילטען זיא דאָך דען בראָאן צור צאהלונג פאַן 300000 גולדען אן דיא בעטראָننענע אונד פּערפּהרטע יידן. דיעזעס געלד נאהם עליזע יא אן — אונד שפּענדעטע דיעפאָן צעהן פּראָצענט (מעשר). אלזאָ 30000 גולדען, אן דיא ארמען ראבבינער אין יערוזאלעם. — אונד נאכדעם זיא איך פאַם בראָאן דען שיידע-בריעף ערהאַלטען, דייראַטעטע זיא דען טריעסטער יידישען אדוואָקאַטען מאַרפּורגא.

געשעפטסבעריכט.

פּעסטער פּרייזע.

קאָרן —.7.35 גולד.

נערסטע פּוטשער-וואַאַרע 6.90.—7. גול.— מאלץ. וואַאַרע 8.25—9.25 גולד.

קוקורוזן (נייער) 6·—6.15 גולד.

האַפּער 6.10—6.70 גולד.

רעפּס, גאָהל פּער אויننטס-פּעפּסטמבער 13½—13.75 גולדען.

מעהל-פּרייע (פּער 100 קילאָגראַמם זאַמטם זאַק, פּייא אַב פּעסט ז): נו׳ 0 : 19 גולד. 80 קר׳, נו׳ 1 : 19 גול. 20 קר׳, נו׳ 2 : 18 גול. 60 קר׳, נו׳ 3 : 18 גול. —קר׳ נו׳ 4 : 17 גול. 50קר׳, נו׳ 5 : 16 גול. 40 קר׳, נו׳ 6 : 15 גול 40 קר׳, נו׳ 7 : 14 גולד.40 קר׳, נו׳ 8 : 12 גול. 60 קר׳, נו׳ 8½ 10 גולד. 60 קר׳, פּייגע קליننע 4 גול. 40 קר׳, גראָבע קליننע 4 גולד. — קר.

הילזענפרוכטע: ראָבסען אننגאַרישע 10. —12. גול. לינזען 12—18. גול. ראָטע הירזע 6.40. הירזע בייען 10.50—11. גול, נראָבע ווייסע באָהننען 9.50—9.70 גול. „צווערגעל 11 — 12. גול. לייننאַמען 10.25 גול. האننזאַמען 13.50 גול, מאָהראַ 8 גול. קימעל 26·—28. גול. וויקען 8·—8.50 גול.— מאָהן נייער — 26·—28· גול. בלייער 30 — 32 גול.

שפּיריטוס נייע מעטהאָדע אים קליننען 30—31.25 גול. אלטע-מעטהאָדע 32.75 — 33. גולד. פּער 10000 ליטער פּרעצענט. —

ערדע-פּעל פּער 100 קילאָגראַמם צו 2.30 —2.35 גולדען.

צוועטשקען. באָסנישע מטשעל 25.90 גולדען פּערבישע 24.10 גולד.

צוועטשקענמוס (לעקוואר) באָנאַטער —.21 —21.50 גולד.

האָניג: נעלייזעטער 39·—40. גולד.

וואַכס: אזטנייער 131 גולד.

וויننשטיין 63·—67 גול. יע נאך קוואַליטעט.

קנאָפּלעך: אننגאַרישע 16 · —17. גולד.

ריבאָל: ראַספּלעס - ראַספּבערעס —42. גולד. פּער 100 קילאָגראַמם.

רעסקוכען: 6,20 גול.

אונשליט (חלב) 51·—52, גולד.

פּעטראָלעאום 24.75—25. גולד.

שאַפּלעל אין פּאָרننער וואָכע וואורדען 10000 שטיק פּערשיעדענע נאַטטונגען פּערקויפט. אונד צוואר דייטשוואָللننג 2.80—3.40 גול. פּער פּאָאר. באַטשקער אונד באַנאַטער 140—160 גול. פּערבישע 135—142 גולד. גולד טערקישע אונד מאַצעראַנישע 37—38 גולד. קראָאַטישע אונד באָסנישע 38—40 גולדען. פּער 56 קילאָ. — (אللער פּער 2 פּערצענט.)

לאַמם-פּעللע. באָסנישע אונד קראָאַטישע 95·—115. גולד. פּער 102 שטיק.

הייטע, ווייר נאָטירונג: פּער 100 ק׳ אننגאַרישע קוה-הייטע 105—108 גול. אָכסענהייטע טראָקענע 108—110 גול. ראָההייטע 13.50—13.50 גול.— קאַלב-פּעللע אָהנע קאָפּפּ 205—210, מיט קאָפּפּען 190—195 גול. פּער 100 קילאָ.

לעדער געשעפטס. פּפּונד-הייטע 25—28-קילאָ 156—158 גולד. איننמאל פּערזעטצטע טערצען פאַן 10—14 קילאָ 160—165 גולד. „צווייטמאל פּערזעטצטע טערצען 17—18 קילאָ 160—163 גולד. דרייטמאל פּערזעטצטע טערצען 19—22 קילאָ 162—164 גולד.

קאַלבלעדער, בריننע 9—12-קילאָ 425—450 גולדען. נענערבטע 6—9-קילאָ 370—380 גולדען פּער 100 קילאָ.

שאַפּווולע. אין פּאָרننער וואָכע וואר דאס געשעפט גוט, עס וואורדען 700 מעטעראننטער פּערקויפט.— אי׳ צוי׳ מטטעל-פּייننע איننשטיר 120—125 גולד. גערייننערע איننשוי 80—85 גולד. אונד באַנאַטער צינאַיא וואָللע 50—52 גולד. פּער 56 קילאָ

וויننער פּרייזע.

וויצען, פּערקויפט וואורדען 25000 מעטערצענטנער. אننגאַרישע-וויצען 77·—82-קילאָ 10.45—11,30 גול׳ פּער מעטערצענטנ.

קאָרן, אننגאַרישע 68—77-קילאָ 7.80 — 8 גולדען פּער מטרצ.

נערסטע פּלאַוואָנישע 60—64-קילאָ 8.25—10,75 גולדען.

האַפּער אننגאַרישע 6.55 — 6.75 גולדען פּער מעטער-צענטנער.

קוקורוזן 6,40—6.50 גולדען.

וויצענ-מעהל נו׳ 0: 19.75—21. גולד. נו׳ 1 : 19.25—20. גולד. נומ׳ 2 : 17.75—17. גומ׳ 3. —16.—17. גול׳ אللעס פּער מטרצטר.

קאָרן-מעהל נו׳ 1 : 13.75—15,25 גולד. נו׳ 2 11.50—13. גולד׳ פּער מטרצטר.

רעפּס באַנאַטער 14.25 — 14.50 גולד. קאָהל-15—15.70 גולד.

שפּיריטוס 31.50—31.75 גולדען פּער 10000 לטער-פּערצענט.

ריבאָל —.18—18.50 גולדען פּער 100 קילאָ.

לאָטטאָ-ציעהונג פאַם 17. פּעבער 1883.

אָפּען	69	73	15	11	90
לינץ	3	26	10	49	58
טריעסט	34	85	90	3	28

פּעראַנטוואָרטליכער רעדאַקטער: מאיר בר״י רייז.

פּרוכט- אונד מעהל-פּרייז-טאַבעللע.

פּרוכטע	קוואַליטעט	פּער 100 קילאָגראַמם
וויצען		
נאַרד-אننגאַרישער	75	
„ „	76	
„ „	77	9.50—9.55
„ „	78	9.60—9.65
„ „	79	9.70—9.75
„ „	80	9.80—9.85
„ „	81	9.90—9.95
פּעסטער-נאַרדען	75	
„ „	76	
„ „	77	9.90—9.95
„ „	78	10.—10.10
„ „	79	10.15—10.25
„ „	80	10.30—10.35
„ „	81	10.40—10.45
טהייס	75	
„ „	76	
„ „	77	9.95—10.—
„ „	78	10.05—10.15
„ „	79	10,20—10.30
„ „	80	10,35—10.40
„ „	81	10.45—10.50
וויסענבורונער	76	
„ „	77	9.90—9.95
„ „	78	10.,—10.10
„ „	79	10.15—10,25
„ „	80	10.30—10.35
„ „	81	10.40—10.45

פּרוכטע	קוואַליטעט	פּער 100 קילאָגראַמם
קאָרן	70	7.30—7.—
נערסטע פּאלץ	62	—.—
„ פּוטשער	62	7.10—6.85
האַפּער	40	6.20—6.60
קוקורוזן באַנאַטער	75	6.05—6.15
אזטנייער	73	6.05—5.95
רוזזע	—	6.—6.50

וויצען	פּער פּריה-יאהר	9.60
קוקורוזן	„	—.—
נערסטע האַפּער	„	—.—
	„	—.—
	„	—.—
	„	6.48
	„	—.—
	„	—.—
רעפּס	„	—.—

		קר׳	סל׳
באַנאַנאַס-מאָנאָפּאָל	נעמפּער 0	19	80
	„ 1	19	20
	„ 2	18	60
	„ 3	18	—
	„ 4	17	50
	„ 5	16	40
	„ 6	15	40
	„ 7	14	40
	„ 8½	12	60
		10	60

דער פאַللען 100 צו קילאָגראַמם מיט זאַק

שפּיריטוס: אלטע מעטהאָדע	פּרעסדעפּס	31.75
„ נייע „	אַרטאָפּפּעל	30.25

פּוריז-טאַבעللע פאַם 17 פּעבער

געלד-פּוריז	קר׳	סל׳
וילנער-אשקי	—	100
דויאטשן	5	62
עסטערייך-אننגאַרישען 8 גולדען נאַלדן-		
שטיק (20 פראנקן)	9	50
נאַפּאָלעאָנדאָר	9	50
רוסישע יוזסאָפּאָלנאָפּען	58	50
20 מאַרק-שטיקע	11	72
פּאַפּיערוביגעל	1	18
לאָזע.		
1854-קי 4-פּרעצענטיגע שטאַאַטס-לאָזע	—	118
1860-קי „ נאַטצע	—	129
דרעסדע האַלבע	—	137
1864-קי לאָזע צו 100 גולדען	—	170
דרעסדע „ 50 „	—	171
לאָאָז קרעמענטייני	—	37
מיילענלאָזע	—	25
קרעדיט-לאָזע	—	170
פּלאָאי-לאָזע צו 40 גולדען	—	38
ראָטהרייאַאַסטס-פּאַאַרטס- לאָזע	—	108
אינזבראָקער לאָזע	—	22
דעולבערגיש לאָזע צו 10 גולדען	—	20
קראַקויער לאָזע „ 20 „	—	19
אָסטער לאָזע „ 40 „	—	38
פּאלאָי לאָזע „ 40 „	—	36
וויראָלאָס לאָזע „ 10 „	—	20
פּאלאָ לאָזע „ 10 „	—	53
יאלאָבוראָר לאָזע „ 20 „	—	22
סט.-גענעאַיס לאָזע „ 40 „	—	46

לאָזע.	קר׳	סל׳
מאַאַנלוים לאָזע צו 20 גולד׳	—	24
פּריסטער לאָזע „ 100 „	—	127
דרעסדע „ 50 „	—	63
וואַרשען-לאָזע „ 20 „	—	27
ווינער שנעיבערגער לאָזע 20 „	—	37
אننגאַרישע-פּרעמיען-לאָזע צו 100 גולד	114	50
פּרייס-פּראָאַ-לאָזע	109	50
וועניגער-לאָזע.	—	123
יערטד-פּאַפּיערע		
אننגאַרישע גאָלדרענטע 6%	118	50
דרעסדע צו 4 פּרעצענט	86	50
אننגאַרישע פּאַפּיער-רענטע	85	35
אننגאַרישע נרונדענטלאַסטننגען.	97	50
פּעסטער באַנאַטער	—	96
וויכענבוריגיש	—	97
נאַלדיגש	—	97
בוקאָווינא	—	98
אننגאַרישע אייזענבאַאַן-אָבלאַזונגען	—	134
ווייזענבורגער-אָבלאַזונגס-אַבריننגאַציאָننס	—	97
פּאַאַפּיערנע דער אننגאַרישען באַנק-		
קרעדיט צו 5 אייזענבאַאַן פּרעצענט	—	101
דער אننגאַרישען דיאַפּאָטהעק באַנק צו		
5½ פּרעצענט.	102	75
דער אننגאַרישען אָللגעמיינען באַנק-		
קרעדיט-אַנשאַפّלונגס צו 5 אייזענבאַאַ		
פּרעצענט	98	50
דער אָסטבאַאַן	—	89
דער נאָרדבאַאַן	—	162

Eigenthümer und verantwortlicher Redacteur: M. REIS.

Budapest, 1883 — Druck v. M. Burian, Waitznerboulevard.

פֿון. וואנענזייל צייגט זיך ענטרישטעט נעגען דיזע ענטוטעפֿליכע לינע אונד שרייבט: „עס מאכט נאך הינגעהען, ווענן עס ביי א דעם בלאָסען גע-שוועטן אונד געפֿלידער בליעבע. אבער דאס וועגען דיעזער פֿערדאממטען אינוואהרהייט דיא ווענן געפֿלאגט, געפֿיינגט אונד פֿיעלע טויזענדע פֿאן איהנען הינגעריכטעט וואָרדען — העטצט איך דיא שטיינע צום מטליידען אונד צום שריען בעוועגען זאָללען!“ — איך דער בערהמטע קאַטהאָליש גייסטליכע אָהאנענעס ווילפֿגער אים גיהנבערט, דער עבענפֿאָללס איין ווערק געגען דיא ווענן העריים-געגעבען, געשעהט אין זיינעם ווענפֿיינדליכען ווערקע גאנץ אָפֿען: „דאס דיא ווענן זא לאנגע אונד זא גרויאם אים גיכטם פֿאָן דען בריסטען פֿער-פֿאָרט וואָרדען זינד. דאס דיא אנשולדיגונג פֿאָן בלוטעבריך געגען זיא איינע באוהאפֿטע ערפֿינ-דונג זיא אונד דאסס דאס צייגנים געטייפֿטער ווענן געגען ווענן קינגען גלייבען פֿערזיכערט! דאס זאגטע דערזעלבע ווילפֿגער, וועלכער צום ערסטענמאלע מיט דער אנקלאגע געגען דיא ווענן איפֿטראט, דאס זיא מיט דעם „שם מתפֿללים לחכל ולרוח“ דען „נוצרי“ מיינען, וויל דער בוכשטאבען-צאהלען-ווערטה פֿאָן לריך (316) עבענזא פֿיעל איסמאכט וויא ש"ר. — מאן ערזעהט העריים דאס דיא פֿאָר-צעלבסטען בריסטליכען געלעהרטען פֿיהרער אהרהונדערטע, וואָרנטער פֿיעלע ווענפֿיינדע, דיא בלוט-בעשולדיגונג אלס איינע נידערטרעכטיגע ערפֿינדונג בעצייכנעט.

„(איינע זאָנדערבארע געשיכטע.) דאס אינגארישע מאגעבלאטט „הונלאד“ ערצעהלט פֿאָן איינער זאָנדערבארען ווייסע צייטונג ווענדען דער אכטען לראָסטע אים הונ-זיגען שטאאטס-גימנאזיאום. עס איזט איינגעלייטעט קיינע ווייסע, זאָנדערן איינע ארט נעגענדיטיגער פֿערפֿאָלגונג, איך דיא איין יידישער אונד איין בריסטליכער שווערענס איינגעגאנגען. אלס נעמליך דיא ביידען שווערענסען דען לאנגווערינען טיפֿא-לערארט פֿראָצעסס בעשפֿאָלען, זאגטע דער יידישע שווערענס: „ווענן עס זיך ביא דער גערעכטס-פֿערהאנדלונג אין נידערדיאזא הערישטעללט, דאס ענע ווענן ווערלך בריסטען-בלוט איך „פֿסח“ געבריכטען, זא לאָסט איך מיך זאָגליך טיפֿען, אונד דיינע עלטערן מיסען מיינע טיפֿאָאטהען זיין!“ — הערויך ערווידערטע דער בריסטליכע שווערענס: „אונד איך פֿערפֿאָלגטע מיך ווייטער, זאָפֿאָרט ווידע צו ווערדען, ווענן עס זיך הערים-שטעללט, דאס דיא בלוט-בעשולדיגונג, וועלכע פֿאָן דען בריסטען ערהאָבען וואָרדע, אינע נעדער-טרעכטיגע לינע זיא, דענן אינער זאָלכען קאָ-פֿעסאָן, אין דער מאן פֿאָרטיעהרענד זאָלכע

6. יערינגס יידישע מערכען, דעסען עלטערן בעריישע אנגעשלאגטעס וואָרדען, פֿאָן בריסטען נעפֿונדען אונד אין איינעם קלאָסטער אונטערגעבראכט. דיא נאָנען ערצאָנען דיעסע יידישע קינד אין בריסטליכעס, אונדערסטען וואָרען דיא איינגריקע אונד נעוואָהנהייטען, וועלכע דעם יידישען קינדע נאך אים עלטערליכען הויזע איינגעפֿיגט וואָרדען, נכם צו פֿערשלינען, דאך בליעב אויך דיא לראָסטערליכע ערציעהונג אויף דאס מערכען נכם אָהנע עדען איינדרוק, אונד זא וואר דאס קינד האלב יודע, האלב בריסט. יעדע נאָנע בעראכטעט זיך נעמליך אלס איינע הימעלסבריעף אדער אלס איינע מעססאָאבריעף, אונד דיעע איינדריקע ווייקסטע אויף דיא פֿאנטאזיע דעם יונגען מערכענס. אלס דיעזע בעריישע איין אלטער פֿאָן 16 יאהרען ערייכטע, נעלאנג עס איהם, פֿאָס לראָסטער צו עפֿנען פֿליעהען, צו ייגנע צייט דורכשטען זיך דיא יודען ווידער פֿרייא אין פֿאָלען אנזידעלן. אונד איינעס פֿאנטעס פֿאנדען דיא יידישען איינוואהנער יגנעס אָרטעס, וווא דאס לראָסטער וואר, יגנעס מערכען אויף דעם יידישען פֿרידהאָף. נור בים איינעם הערד בעקליידעס, ערשטענס, אין 16-יעהריגעס שאנעס מערכען אין זאָלכעס צושטאנדע צו פֿינדען, בע-פֿאנטען דיא דיעזעס אונד ערהעלטען צור אנטוואָרט: „איך בין פֿאָן יידישער אבקונפֿט אונד אין איינעם לראָסטער ער-צאָגען וואָרדען. פֿערנאנענע נאכט ערשיען מיין פֿערשטאָר-בענער פֿאטער בייא מיר, דיס מיך אין איינעם הערמרע אויס דעם בעטט אונד פֿרוג מיך הערהער אויף דען בענעדי-ניס-פֿלאטען.“

דיא יודען הערלטען עס פֿיר נעפֿעהרליך, איין דעם לראָסטער עגטפֿלאָהענעס מערכען אין איהרס אָרט צו

בערלאָסען, אונד מאן שיקטע דיעזעס יאָנדערבארע מערכען נאך אבסטעדראם. יאָנדערבארערייזע פֿאנד דאס מערכען אין אבסטעדראם איך איהרען בריעף. הער שפֿיאר דאס מערכען פֿאָרזיכטיגער דאפֿאָן, דאס דיא מערכען נון אינע נאָפֿאטינע נעוואָרטשאפֿט נאך לייוואָנא, אוס

בעריישע מעססאָאבריעס מיט נאָפֿען ערהיע אונד אינגע-וואהלזיכע פֿאריאָדע נאך לאָנא צו בייגען.

דורך איהר פֿאנאפֿטשיגע, דורך איהר פֿייעס בענעה-מען אונד דורך איהרע שאנהייס ערגעגנט שרה אין לאָנא עבענפֿאָללס פֿיעל איפֿערזוכען, אונד שבחי צבי גליבעט ווערגער, דאס דיעע בריעפֿ אים פֿאָס הומעל בעשטעהט דייא: ער וואר אלזא אין בעפֿאָנגענער בעפֿרעגער.

אלס מאן שבחי צבי דאנדיא איפֿפֿעקיאָס מאכטע, דאס דיעע בריעפֿ קינע יונגפֿייא מעהר דייא אונד דאס דיא אין לייוואָנא, זא צו זאגען, אין פֿרייפֿעדיגען וואר, דא דיעע שבחי: „ווענע ווערע איך עסס ווכנע, דאס איך אין „נביא“ נאפֿפֿעס בין אונד דאס מיר נאפֿט דיעע פֿרייא צו נעשיקע, דענן איך דעם הוטע הנביא בעפֿאָהל נאפֿט: לך קה לך אשת זנונים?“

אונד ווענע: וועלכעס דער נאָפֿע שאפֿצמייסטער, ר' יאָסל יוסף הלבי, פֿיהלטע זיך איינפֿיריידענדליך גלייך, דאס אין דיעעס הויזע דעס מעססאָאס דיא פֿרייא צו-נעפֿיהרט אונד אנגעפֿיהרט וואָרדע. ער שפֿעללטע פֿאָראָאן דעם שבחי צבי אללע ווייע ווייכטיגע צור פֿערזיכונג, דענן ווענן דיא ערלאוזונג דער יודען אונד דיא ווקקעהר אונס הייליגע לאנד זא נאהע בעפֿאָרשטעהט — וואָצו בריוב-טע דאנן ר' יאָסל יוסף דען ווייכטאָס אונד ווייגע נאנצע ענטפֿיהרונג שאפֿצמייסטער-שפֿעללע? עכען דיעע הינגעבונג דעס ווייכען, פֿאָפֿטען אונד וואהלטהעטיגען ר' יאָסל יוסף הלבי פֿיר שבחי צבי פֿערהייעטע פֿיעלע יודען, אן שבחי צבי צו גלויבען. —

(פֿאָרזעטצונג פֿאָלגט.)

בער אין דייעעס בוכע דאס „ענטדעקטע יודענטהום“, צווייטער באנד, זייטע 996.)

* (ר' יאָ ר' יוסף שען אונד ר' יומע-נ' יושען יודען אין ירשלים.) דיא ווייעגע „נייצייט“ בריינגט פֿאָלגענדע מיט-טהיילונג איס ירושלים: „דער גראָפֿטע טהייל דער אים רוסלאנד איינד רומענען איינגעוואנדער-טען יודען האט דאס הייליגע לאנד ווידער פֿער-לאָסטען, דא זיא זיך דער דער קינע עקסיסטענץ גרינ-דען קאָנגטען. עס וואָרען יא אינטער דיעזען זאָלכע האנדווערער, דיא אין יעדעס אנדערען לאנדע ליבט אידר בראָד פֿערדיענען קאָנגטען, ווהרענד דיא דער עדווערב-לאָז בלייבען מוסטען, צום בי-שפֿיעל קאָנגען דער מויערער, באָרער אונד האָפֿ-נערר, דיא איס איירגאָא איינוואנדערן, דורכאוס קיינע ארבייט פֿינדען. דיא מיערער נכם, ווייל דער דיא דייזער איך גאנץ אנדערע ארט געבייט ווערדען; איך דיא באָרער פֿינדען קיינע בעשפֿע-טיגונג, דא דער דאס בראָד איך גאנץ אנדערע ווייזע בערייטעט ווירד. אונד דיא האָפֿנער? נון, דיעזע זינד דער גענצליך אבערפֿלוסיג. דיעזע ערגעהרען זיך יא צוטיפֿט פֿאָן דער ערריכטונג פֿאָן הייצ-אָפֿען, ווהרענד דער דיא וואהנונגען צום גראָסטען טהייל גאנץ אָהנע אָפֿען איינגע-ריכטעט זינד. בראָט עטוא 20 פֿערזאָנען, ווערלכע שנידער, שוסטער אדער טישלער זינד, וואָנטען דער איינע אבייט פֿינדען, איין ריסשער זינד דאס איינע שמידע-ווערקשטעטט ערריכטעט, דיא עבענפֿאָללס איסזוכט איך איינען פֿאָרטבע-שטאנד דאס. עס איזט אלזא נור ערקלערליך, דאס דיא מיססען איינוואנדערער זיך גענאטהונג זאָהען, דאס הייליגע לאנד ווידער צו פֿערלאָסען. ליידער נכם עס איך 50 בין 60 רוסישע אונד רומענישע איינוואנדערער, ווערלכע נכמעהר אין דייעסטען מוססאָאס-גיזעללשאפֿט שטעהען. אבערדיעס נכבסס אייר נאך עטוא 20 „פֿפֿרדס“ אונד 10 דייטשע יודען, דיא זיך ליידער עבענפֿאָללס דען מוססאָאערען פֿערקיפֿט דאבען, דיעזע מענשען, ווערלכע אן איין לייבטעס לעבען זיך גענאהרט, דא זיא נור אבייט-טעטען אונד דיס יא בלאָס פֿאָן אלמאָזען (נדבות) עקסיסטירטען דאבען יעטצט דיא קראָפֿט נכם, דא נאָטה צו ערטאָאנען אונד פֿערקיפֿען איהרע זעערען אן דיא מוססאָאערע, אים נור אינע אר-בייט איהר שאנד-לעבען פֿאָרזעטצען צו קאָנגען. — איבערגענס ווידער דיעזען פֿאָן דען מוססאָא-נערען דיא אלטיילונג פֿאָן איינגעגנס נרונדע אונד באדען אין אייסזוכט געשעללט, ווערלכעס לאָס-מוסטעל זיא נכם ווייערשעהען קאָנגטען. אין איינגעס אָרטע סאמאריין, אייניט פֿאָן באָאָא, דאבען זיך אנגעפֿעהר 70 רומענישע פֿאמיליען נעדערנע-

6. יערינגס יידישע מערכען, דעסען עלטערן בעריישע אנגעשלאגטעס וואָרדען, פֿאָן בריסטען נעפֿונדען אונד אין איינעם קלאָסטער אונטערגעבראכט. דיא נאָנען ערצאָנען דיעסע יידישע קינד אין בריסטליכעס, אונדערסטען וואָרען דיא איינגריקע אונד נעוואָהנהייטען, וועלכע דעם יידישען קינדע נאך אים עלטערליכען הויזע איינגעפֿיגט וואָרדען, נכם צו פֿערשלינען, דאך בליעב אויך דיא קלאָסטערליכע ערציעהונג אויף דאס מערכען נכם אָהנע עדען איינדרוק, אונד זא וואר דאס קינד האלב יודע, האלב בריסט. יעדע נאָנע בעראכטעט זיך נעמליך אלס איינע הימעלסבריעף אדער אלס איינע מעססאָאבריעף, אונד דיעע איינדריקע ווייקסטע אויף דיא פֿאנטאזיע דעם יונגען מערכענס. אלס דיעזע בעריישע איין אלטער פֿאָן 16 יאהרען ערייכטע, נעלאנג עס איהם, פֿאָס קלאָסטער צו עפֿנען פֿליעהען, צו ייגנע צייט דורכשטען זיך דיא יודען ווידער פֿרייא אין פֿאָלען אנזידעלן. אונד איינעס פֿאנטעס פֿאנדען דיא יידישען איינוואהנער יגנעס אָרטעס, וווא דאס קלאָסטער וואר, יגנעס מערכען אויף דעם יידישען פֿרידהאָף. נור בים איינעם הערד בעקליידעס, ערשטענס, אין 16-יעהריגעס שאנעס מערכען אין זאָלכעס צושטאנדע צו פֿינדען, בע-פֿאנטען דיא דיעזעס אונד ערהעלטען צור אנטוואָרט: „איך בין פֿאָן יידישער אבקונפֿט אונד אין איינעם קלאָסטער ער-צאָגען וואָרדען. פֿערנאנענע נאכט ערשיען מיין פֿערשטאָר-בענער פֿאטער בייא מיר, דיס מיך אין איינעם הערמרע אויס דעם בעטט אונד פֿרוג מיך הערהער אויף דען בענעדי-ניס-פֿלאטען.“

דיא יודען הערלטען עס פֿיר נעפֿעהרליך, איין דעם קלאָסטער עגטפֿלאָהענעס מערכען אין איהרס אָרט צו

ריעזע מעססאָאס-בריעפֿ מיט נאָפֿען ערהיע אונד אינגע-וואהלזיכע פֿאריאָדע נאך לאָנא צו בייגען.

דורך איהר פֿאנאפֿטשיגע, דורך איהר פֿייעס בענעה-מען אונד דורך איהרע שאנהייס ערגעגנט שרה אין לאָנא עבענפֿאָללס פֿיעל איפֿערזוכען, אונד שבחי צבי גליבעט ווערגער, דאס דיעע בריעפֿ אים פֿאָס הומעל בעשטעהט דייא: ער וואר אלזא אין בעפֿאָנגענער בעפֿרעגער.

אלס מאן שבחי צבי דאנדיא איפֿפֿעקיאָס מאכטע, דאס דיעע בריעפֿ קינע יונגפֿייא מעהר דייא אונד דאס דיא אין לייוואָנא, זא צו זאגען, אין פֿרייפֿעדיגען וואר, דא דיעע שבחי: „ווענע ווערע איך עסס ווכנע, דאס איך אין „נביא“ נאפֿפֿעס בין אונד דאס מיר נאפֿט דיעע פֿרייא צו נעשיקע, דענן איך דעם הוטע הנביא בעפֿאָהל נאפֿט: לך קה לך אשת זנונים?“

אונד ווענע: וועלכעס דער נאָפֿע שאפֿצמייסטער, ר' יאָסל יוסף הלבי, פֿיהלטע זיך איינפֿיריידענדליך גלייך, דאס אין דיעעס הויזע דעס מעססאָאס דיא פֿרייא צו-נעפֿיהרט אונד אנגעפֿיהרט וואָרדע. ער שפֿעללטע פֿאָראָאן דעם שבחי צבי אללע ווייע ווייכטיגע צור פֿערזיכונג, דענן ווענן דיא ערלאוזונג דער יודען אונד דיא ווקקעהר אונס הייליגע לאנד זא נאהע בעפֿאָרשטעהט — וואָצו בריוב-טע דאנן ר' יאָסל יוסף דען ווייכטאָס אונד ווייגע נאנצע ענטפֿיהרונג שאפֿצמייסטער-שפֿעללע? עכען דיעע הינגעבונג דעס ווייכען, פֿאָפֿטען אונד וואהלטהעטיגען ר' יאָסל יוסף הלבי פֿיר שבחי צבי פֿערהייעטע פֿיעלע יודען, אן שבחי צבי צו גלויבען. —

(פֿאָרזעטצונג פֿאָלגט.)

געהאר — אונר דיא 2000 עקסעמפלארע דעם אי״-זענטענגערישען יודענגינדליכען ווערקעס וואר״ען 40 יאה״ר אין פראנקפורט אונטער שלאם אונד ריי-נעל. קאנג פ״יערדיך קאנגטע זיך ניכט אנדערס העלפען, אלס פאן דיעזעס ווערקע אין זינעס ריי-כע איינע צווייטע איפלאנע פערענשטאלטען צו לאסען — אונר איים דיעזעס גיפ-ווערקע איינע-מנגערס שניטצען נאך הייטע דיא יודענגינדע, ראהלינג אונר זינע לייטע, איהרע גיפ״נען פפילע נעגנען דיא יודען.

אנדערסטען האט דאך איך דיעזער קאנג פ״יער-ריך דיא פערבייטונג אנדערער יודענגינדליכען ווערקע אין זינעם ריכטיגע פערבאמען. צווייא גע-מיפטע יודען נאכען צו יענער צייט אין פ״יסען איין ווערק נעגען איהרע עהעמאליגען גלייבענסג-נאסען העריים. אין יעלכעם דיא יודען אונטער אנדערעם בעשלוסינג ווערדען, דאס זיא בריסטען רעם נעבעטע „עלינו לשבח" נעגען דיא בריסטען דען זאטץ געבייכען: „שהם מתפללים להבל ולריק" אונד דאביי איסטפיקען! דורך דעזעס ווערק ענטשאנד זייטענס דער בריסטען איינע זאלכע איפ״ענונג נעגען דיא יודען, דאס זיא איהרעם לע-בענס ניכט זיכער וארען. קאנג פ״יערדיך ליעס פאר״ליפ״ן דיא יטיטערע פערבייטונג דעזעס ווערק-קעס פערבעטען אלינו לשבח דיא בריסטען פ״יסענס נאך בערלין צו אינעם „סנהדרין" אינ-בעריפען, וזא זיא בעשיאדען ווערדען זאללען, דא-דורך דער „ריק" דען „נוצרי" מינען! דיא ראבבינער בע-שיאדען נון, דאסס דאס „עלינו"-נעבעט נאך צו אונער צייט נעשריבען ווארדע, זיא בריסטען נאך נאר ניכט עקסטרעמען, אונד דאס מאן אלזא מיט דעמזעלבען דען „נוצרי" ניכט מיינען קאנגע; אונדערס-סען נאכ זיך דאס פאלך דעמיט נאך ניכט צופ״ריי-דע. אונד פ״יערדיך מיסטע אינגען בעפעהל ערגע-הען לאסטען, דאס מאן זיך פאן יעדעם געוואלט-טעזגען אנגעפפפ נעגען דיא יודען שטרענגס-טענס עגטהאלטע! אין דיעזעם הינסטאר-יעגנ-ווערדען זאגט דער קאנג: „עס איזט אזלעדיגנס מינעס הערצענס וואנש. דאסס דאס פאלך אזראעל יעלכעם נאטט אינסט זא געלייבט אונד צו זינעם איינגעגהומע איסערקאדען האט אינזער גלויבענסגענאססע ווערדע! אונדערסטען ווילל אין דאס געוויסטען דער יודען קינגען צוגאנג אינסאיבען אונד ווילל אחדע בעקעהרונג דער צייט אונד דעם ראטהשלוסע נאטטעס איבערלאסען! דאך בעפעהלע איך, דאס דיא יודען אחד געבעט „עלינו" לייט שפרעכען, ניכט אינשטיין אונד יענע וואר״טע: „שהם מתפללים להבל ולריק" ניכט גע-בריכען זאללען!"

אין דער טהאט וואר״דע אנפאנגס אין דער סינאגאגע אונטער אויפזיכט דער פאלצי״ע געבע-מעט; דיא פאלצי״א מיסטע דאר״בער וואכען, אב מאן „עלינו" ווארקליך ליט שפרעכע אונד דאביי ניכט אויסגיפ״ע!

נעגען זא פ״יעל דאס מאן זעלבט פאר אינגע-פפהרט 183 יאהרען דיא פערבייטונג יודענגינדל-בער ווערקע פערביעטען ליעס. אונד הייטע ווידר ליידער דיא פרעסס-פ״יהייט דאצו מיסבריכט, גינגען דיא גראסע יודישע קאנגפפסאן צו שטופפען! — אלזא עטוואס מעהר אינטערגאנג בעטרעפפפ דער פרעסס-פ״יהייט! —

פערשיעדענע נייאנכויטען.

* (אי בער דיא טים אפ״עס לארער אנגעלעגענהייט) ווארד אים נורעיהאר זא בעריכטעט: „בעקאנגלד האט דער הייזיג ערבטס-האף דיא רעסט-שהילף דער טאפ״ן-דא-דאער ליכע צור אבערפ״יגונג אן דען זא גענאנג-טען „לאנדס-מאנטעס-ראטה" אין פעסט אבער-זענדעס. הייטע נון קאם אינע צוטיפפ דעם „לאנ-דעס-מאנטעס-ראטהס" אין דען ערבטס-האף, אין יעלכעם עס הייסט: „עכסט דען יעסטען דער טאפ-לאדאער ליכע וואדע אונס אויך דאס גוט-אבטען דער פעסטער אצטליכען אינטערעסטעס-פ״אפעסאדען צוגעזענדעס. נון האט אבער דער נורעיהאער ערבטס-האף אין דעם ערגעיגטען גוטאבטען מערדערע שעללען ג ע ש ר י ב ע ן דיא נומעהר אולעזאר זיר. ווי בטטען דאהער אם אינע אבטיפפ דיעזער געשריבענען שעל-לען, דא ווי דאך דיא מיינונג דער אינוויטיגטע פ״אפעסאדען געגי״ן קענגען מיסען, בעפאר ווי דיעזערבע אבערפ״יגען זאללטען, פערנער בטטען ווי אם הערפ״יזונגען דער פ״אטאקאללע, דיא בייא דעם ערסטען „ליבען-בעפיר" אויפגינאמען וואדען. עס בעפרעמדע אונס אם זא מעהר, דאס דיעזע פ״אטאקאללע אין נורעיהאזא צוריכבע-האטען וואדען, דא דאך איך דער טאטאס-אנאלט דיא הערפ״יזונגען דערזעלבען פארדע-טע, יאהל ווישטע דער שטאאטס-אנאלט איך דיא הערפ״יזונגען דעם פ״אטאקאללס, דאס זייגע-צייט מיט דעם כנאבען מארין שארף אויפגינאם-מען וואדע, אללין הערפ״יזע זיר ווי נערינג בע-פאן״ן פערבעטען, דא דיעזעס מיט דער אבער-פ״יגונג דער ליכע אין קיינער פערבינדונג שטעהט — זא ווייס דיא צישריפט דעם „לאנדס-מאנטעס-ראטהס" אן דען נורעיהאזער נערבטס-האף. אב דען אין דיעזער צישריפט אויסגעשפאכענען ווישען דיעזעם דעם נערבטס-האפפס גענגע געלייסטעט

ווארד, ווארד דאס יאהר ת״ר וואהל שאן פאראיבער; עס וואר קיין יאהר דער עולאזונג, אונדערן אינעם דער שרעקליכסטען לידען פיר דיא יודען אין פאלען, וזא גענגען 60000 יודען אנגעשלאכטעט וואדען; אבער ווען דאס פאן „ווהר" פערקנדעטע יאהר דיא עולאזונג ניכט בראכטע, זא גלייב-טע מאן, דאסס דאס פאן דען עגגלישען שווערטערן פער-קנדעטע יאהר 1666 דיא עולאזונג ביינגען ווידר.

פאן קאיא בענאכ זיך שבתי נאך ירושלים אין דער האפפנונג, דאס זיך אין דעם היילינגען לאנדע אין וואנ-דער ערלאינגען ווערדע. צור דאמאליגען צייט וואנדרע אויך פאן ירושלים אין געוויסטער בריף נור מאכטע אויס-געגלעט צו זאמטעלן. דיעזער בריף נר מאכטע איינע ייטע אין מיטטעל-אזיען אונד ערצעהלטע דאנן בייא דיעזער ווקקעה, דאס ער אין דער נעגער פאן פרעזיגן ווידען פאן שאאטע נפהלי נעפראפפען, ווערלע איהם איינען „קבלה-בריעף פאן איינעם דער „בני משה" יעזייסט דעם „סבטיון" צייג-שען, עס וואר דא פיעל פאן דעם ייכסהוטע, פאן דען שקיליכען וואונדערן דער „בני משה" נעשריבען, אונד דאס דיא „בני משה" נור דעם אויגענבליקעס דער אנקונפט דעם משיח׳ס וואר״טען, אום הערפאר״צוס״ר״שען. דיעזע גע-שיכטען שטיגערטען נאך מעהר דען גלויבען אן שבתי צבי.

אונדערסטען פרעהיעלט זיך שבתי צבי אנפאנגס אין ירושלים רוהיג אונד צוריקגעצאגען; ער לעבטע שטיגנ נאך דער „קבלה". פאסטעט אונד קאסטייעט זיך אונד גינג אפט אויף דיא „קבריס" דער פ״אמטען פרעשטארבענען מענגער. איבערא״ל וואורדע דאפאן געשפ״אגען, דיא שבתי צבי בייס נעבעטע זא זעהר וויינע, אונד דיא נאנגע נאכט מיט איינער וואונדרע-שאגען שטיטמע „תהלים" אגגע! דיע-זע זאכען פרעשאפפטען שבתי צבי נאך מעהר אונדערגער. שבתי ווערדעט אבער אייך נאך איין אנדרעס מיטטעל אן, אים דיא הערצען פיר זיך צו געווינגען, זא אפט ער זיך אייך דען שאפטען צייגטע, פרעטהיליטע ער אינטער דיא קינדער גאלר אונד נאטיוערקע; דיא קינדער ליעבטען איהן דאהער, אונד דיא מיטטטע דיעזער קינדער ליעבטען איהן דעסטע מעהר. —

צור דאמאליגען צייט וואורדען דיא יודען אין ירושלים פאס דאגינגען פאטטא יעהר נעקייעלט — אונד דיא גע-מיינדע צו ירושלים בעשלאס, דען שבתי צבי צו ר׳ ראפאל יוסף הלבי נאך קאיא צו שיקען, אום דאס צור רעפטונג דער הייליגען נעמיינדע צו ווערקען.

פאן דיעזער ייט שבתי׳ס אים ירושלים נאך קאיא ערצעהלטען ווינג אנהענגיגע פיעלע וואונדער. בייא דער איבערפאהרט אלל זיך דאס מעער נאגען דעם ווילליגן שבתי׳ס נעפינגע האבען, אבער אין דער טאט ווייטע שבתי נאר ניכט איבער דאס מעער, זאנדערן צו לאנד איבער הבריין אונד עזה הין אונד צוריק. עס ערענגטע בעיייס פיעלע אויפטערקאמקייט, דאס זעמטליכע יידישע איינ-וואהנער פאן הבריין בייא שבתי׳ס ראיזונס אויפגיפ״אלטע דיא נאנגע נאכט דורכוואכטען, אום זיין אויפ״יהיען צו בעאנכאכטען.

אין קאיא אנגעקאמטען, ערהיעלט שבתי פאן דעם שאפטמייסטער, ר׳ ראפאל יוסף הלבי דיא פיי דיא יודען אין ירושלים ע״פ״ר״דעליכע סומטע — אונד ווענן! דיעזע קאם שבתי אויף איינע יאמאנהאפטע ווייטע צו אינער דרישטען פ״ייאה!—ווערענד דער שרעקליכען וואונדערפאל. גינגען אין פאראן דורך המעלנינקי(נוירה ת״ר) וואורדע אין

וואר, ווארד דאס יאהר ת״ר וואהל שאן פאראיבער; עס וואר קיין יאהר דער עולאזונג, אונדערן אינעם דער שרעקליכסטען לידען פיר דיא יודען אין פאלען, וזא גענגען 60000 יודען אנגעשלאכטעט וואורדען; אבער ווען דאס פאן „ווהר" פערקנדעטע יאהר דיא עולאזונג ניכט בראכטע, זא גלייב-טע מאן, דאסס דאס פאן דען עגגלישען שווערטערן פער-קנדעטע יאהר 1666 דיא עולאזונג ביינגען ווידר.

פאן קאיא בענאכ זיך שבתי נאך ירושלים אין דער האפפנונג, דאס זיך אין דעם היילינגען לאנדע אין וואנ-דער ערלאינגען ווערדע. צור דאמאליגען צייט וואורדע אויך פאן ירושלים אין געוויסטער בריף נר מאכטע אויס-געגלעט צו זאמטעלן. דיעזער בריף נר מאכטע איינע ייטע אין מיטטעל-אזיען אונד ערצעהלטע דאנן בייא דיעזער ווקקעה, דאס ער אין דער נעגער פאן פרעזיגן ווידען פאן שאאטע נפהלי נעפראפפען, ווערלע איהם איינען „קבלה-בריעף פאן איינעם דער „בני משה" יעזייסט דעם „סבטיון" צייג-שען, עס וואר דא פיעל פאן דעם ייכסהוטע, פאן דען שקיליכען וואונדערן דער „בני משה" נעשריבען, אונד דאס דיא „בני משה" נור דעם אויגענבליקעס דער אנקונפט דעם משיח׳ס וואר״טען, אום הערפאר״צוס״ר״שען. דיעזע גע-שיכטען שטיגערטען נאך מעהר דען גלויבען אן שבתי צבי.

אונדערסטען פרעהיעלט זיך שבתי צבי אנפאנגס אין ירושלים רוהיג אונד צוריקגעצאגען; ער לעבטע שטיגנ נאך דער „קבלה". פאסטעט אונד קאסטייעט זיך אונד גינג אפט אויף דיא „קבריס" דער פ״אמטען פרעשטארבענען מענגער. איבערא״ל וואורדע דאפאן געשפ״אגען, דיא שבתי צבי בייס נעבעטע זא זעהר וויינע, אונד דיא נאנגע נאכט מיט איינער וואונדרע-שאגען שטיטמע „תהלים" אגגע! דיע-

פאלליעטאן.

ריקקעדר דער יודען נאך ענגלאנד.

(22.סע פאר״זעטצונג.)

דיעזע שבתי צבי-האבציים מיט דער תורה וואר נון דען בעוואגנגען ראבבינערן ענדליך דאך צו פיעל; אונד זיא פערבאנדטען איהן אבערמאלס—אונד זא קאם ער פאן סא-לאניקי נאך קאיא.

צו יענער צייט לעבטע אין קאיא אין בערהמטער ריכטער יודע, ר׳ ראפאל יוסף הלבי, וועלכער שאפט-מיטטער דער עיסטיגען רעגירונג וואר. דיעזער ר׳ ראפאל יוסף וואר נאט זיינעם ריכטהומע אויסערא״ר דענטליך וואהלטהעטיג; ער׳ פאסט אונד וואר איבערדיעס אין נא״סער אנתע-בער דער „קבלה". 50 לומים אונד בעלי קבלה וואורדען פאן איהם אויסגעהאלטען. ווערענד ער אין פ״אכטפאללס שאאפטטוואגען נעפאהרען אונד אין פ״אכטענוואגד נע-קליידעט גינג, טרוג ער אן זיינעם לייבע נ״אבע זאק-לייג. וואגד אלס בייסר-נעיוואגד, פאסטעט אונד בארעעט פיעל אונד ליעס זיך אפטערס „מלקות" נעבען. ר׳ שמואל וויטאל, איין זאהן דעס בערהמטען ר׳ חיים וויטאל, לייטעט זיינע בעטטערינגען בייסונגען נאך דען פאר״ייטען דער „קבלה". דיעזע בייסונגען האפטען דען צוועק, דען משיח צו בריינ-גען. וואס וואונדער אלזא, דאס שבתי צבי אין קאיא זא-יס דיעזען ר׳ ראפאל יוסף אויפזוכטע; אונד וואס וואונ-דאס דיעזער ר׳ ראפאל יוסף זא ליייטס אן שבתי צבי דא דיעזער דאך דער איינציגע „המדן" אונד „בעל-ר׳ דער צום ריכטען ר׳ ראפאל יוסף נעקאמטען ר׳ נעדלר צו פערלאנגען. אלס שבתי אין קאיא